

11. Loewit K. Die Sprache der Sexualität / Loewit K. – Frankfurt/M, 1992.
12. Müller W. Sexualität in der Sprache. Wort- und zeitgeschichtliche Betrachtungen / Müller W. // Jugendliche Sexualsprache – eine gesellschaftliche Provokation / Kluge N. (Hrsg.). – Landau, 1996. – S. 137–172.
13. Steiner G. After Babel: Aspects of Language and Translation / Steiner G. – Oxford University Press, 1975.

*Анастасія Гуцол
(Чернівці)*

ТАКТИКИ ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ (на матеріалі німецькомовного сімейного дискурсу)

Анотація: Розглядаються та аналізуються шляхи вирішення конфронтативної ситуації в сімейному дискурсі. Висвітлюються такі види тактик подолання конфліктних ситуацій, як зміна теми, уточнення, гра на почуттях, виправдання, переконування, компроміс та використання брехні.

Ключові слова: *стратегія, комунікативний акт, девіація, мовне непорозуміння.*

Аннотация: Рассматриваются пути решения конфликтной ситуации в семейном дискурсе. Анализируются такие типы тактик преодоления конфликтных ситуаций, как смена темы, уточнение, игра на чувствах, оправдание, убеждение, компромисс и использование вранья.

Ключевые слова: *тактика, коммуникативный акт, девиация, речевое недоразумение.*

Abstract: In this work are considered ways of conclusion of conflict in family discourse. Different types of tactics for conflict resolution, as modified topics, clarification, playing on the feelings, justification, persuasion, compromise and use deception are analyzed.

Key words: *strategies, communicative act, misunderstanding.*

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної парадигми продовжує розвиватися тенденція акцентуації комунікативних та когнітивних засад спілкування (Н.Д. Арутюнова, А.Д. Белова, В.В. Богданов, Д. Вандервекен, Д. Гордон, В.А. Звєгінцев, Ф. Кіфер, Дж. Лакофф,

Е.В. Падучева, О.Г. Почепцов, І.П. Сусов, І.П. Тарасова, Д. Франк, А. Берендоне, О. Дюкро, Ж. Фоконьє, Дж. Ліч, Ф. Реканаті), в межах якої значне місце посідають дослідження спілкування з позицій його конвенційності, кооперативності (Ю.Д. Апресян, Н.Д. Арутюнова, Ф.С. Бацевич, Р. Віон, Е. Гофман, Г.П. Грайс, В.З. Дем'янков, К. Кербрат-Ореккіоні, О.С. Кубрякова, Г.Г. Почепцов, Дж.Р. Серль, Д.Х. Хаймз та ін.).

Сім'я як „постійна група людей, пов'язаних між собою спільністю цілей, емоціонально і локально” [6, с. 7], є об'єктом дослідження багатьох наук: соціології, психології, педагогіки, економіки, права, етнографії та ін. Актуальність та перспективність розгляду сімейного дискурсу зумовлені, крім іншого, й загальним інтересом до пошуку причин виникнення та шляхів гармонізації конфліктних ситуацій. Мета статті – аналіз шляхів вирішення конфронтативної ситуації у сімейному дискурсі, тобто визначення та опис низки тактик, спрямованих на подолання сімейного конфлікту.

У лінгвопрагматиці існують найрізноманітніші підходи до розуміння стратегій і тактик залежно від матеріалу дослідження. В загальному мовленнєвою стратегією вважають „сукупність запланованих мовцем заздалегідь теоретичних ходів, які реалізуються в ході комунікативного акту та спрямовані на досягнення комунікативних цілей” [4, с. 18], а тактикою – сукупність практичних ходів у реальному процесі мовленнєвої взаємодії [4, с. 19].

За джерелом подолання комунікативних порушень стратегії і тактики поділяються на такі, що йдуть від мовця, який іноді сам і чинить комунікативне порушення, та ті, які надходять з боку слухача, а також двосторонні стратегії і тактики, за допомогою яких обидва учасники комунікації одночасно прагнуть прийти до згоди й налагодити комунікацію [3, с. 12].

Залежно від ступеня ефективності розрізняємо випадки повного подолання комунікативного порушення (комунікація не переривається, після виправлення конфліктно-спрямованої структури процес спілкування продовжується) і часткового подолання (конфліктно-спрямована структура призводить до переривання комунікації або зміни її теми).

Матеріалом для дослідження слугували 268 діалогів, отриманих методом суцільної вибірки з сучасної художньої німецькомовної літератури, обсяг яких становить 3267 сторінок.

Аналіз матеріалу засвідчив наявність таких тактик подолання конфліктних ситуацій:

1. **Зміна теми** є продуктивною тактикою, однак вона не обов'язково приводить до однозначного позитивного результату – подолання комунікативного порушення:

„*Manchmal glaube ich, du machst nur einen Versuch mit mir; das, was sich ereignet, soll mich auf dir Probe stellen. Gestern habe ich mir einmal gedacht, es wäre ab und zu ganz freundlich, wenn es einen Gott gäbe.*“

„*Du hast dir ja den Bart abrasiert.*“

„*Schon vor einer Woche. – Und du hast neue Vorhänge.*“

„*Aber nein, es sind doch die alten. – Stefan (der Sohn) würde sich freuen, wenn du ihm einmal schreibst*“ (P. Handke).

Повторне застосування дружиною тактики зміни теми сприяє подоланню конфліктно сприятливої ситуації, що виникла в результаті докору чоловіка. Конфліктна ситуація врегульована, але конфлікт залишається невирішеним.

2. **Уточнення** з метою надання додаткових пояснень свідчить про намагання мовця-джерела неконвенційного випадку усунути порушення:

„*Als er die Hand nach ihr ausstreckte, zuckte sie zurück. Er sagte nur: „Marianne.“ Die Frau: „Entschuldige.*“

„*Bruno: „Ich wollte doch nur deinen Mantel näher anschauen. Da fehlt nämlich ein Knopf*“ (H. Lind).

Одна з марних спроб зблизитися з колишньою дружиною завершується вираженням через уточнення прагненням чоловіка нейтралізувати негативне враження про це у дружини.

3. **Гра на почуттях:**

„*Mama!*“, rief sie ins Vorzimmer hinaus.

„*Was ist denn? Brauchst etwas?*“

„*Ich wollt nur wissen, ob du noch da bist!*“

„*Du bist krank, ich bleib bei dir!*“

„*Jetzt fang bloß nicht zu spinnen an!*“, rief Gretchen. „*Ich bin nicht krank, ich hab nur schlecht geschlafen. Ich könnte auch in die Schule gehen, aber lieber würd ich weiterschlafen. Deswegen brauchst du doch da nicht herumzusitzen! Ich kann allein schlafen!*“

„*Dein werter Vater ist anderer Ansicht!*“ „*Dein werter Vater meint, ich vernachlässige meine Mutterpflichten, wenn ich weggehe.*“

„*Aber Mama, ich bitt dich!*“ (Ch. Nöstlinger).

Складна конфліктна ситуація між батьками змушує доньку застосувати тактику гри на почуттях (стверджуючи, що дуже хвора) для фокусування уваги батьків на спільному об'єкті (здоров'ї дитини), тим самим намагаючись зблизити їх.

4. **Виправдання** є, зазвичай, реакцією на звинувачення і застосовується одним з учасників конфліктної взаємодії з метою „амортизації конфлікту“ [1, с. 18]:

„*Aber Mama ...“ „Hör auf, mich dauernd „Mama“ zu nennen. Ganz verrückt machst du mich damit! Ich bin nicht deine Mama! Ich bin deine Frau und heiße Elisabeth!*“

„*Und das ist tatsächlich komisch! Zu meiner Mama sage ich Oma. Zu meiner Frau sage ich Mama*“ (H. Mankell).

Прагнення залагодити провину змушує чоловіка використати тактику виправдання, цим він сподівається вгамувати роздратовану половину.

5. **Переконування** як тактика виконує у конфліктній взаємодії дві взаємопов'язані функції: довести істинність певного положення та досягти визнання істинності даного положення та згоди об'єкта [2, с. 6] і, відповідно, примирення.

„*Die Oma ist komisch. Der Papa gab keine Antwort, doch Hänchen rief: „Gar nicht! Recht hat sie! Die Mama soll nicht mehr mit der Marie-Luise verkehren!*“

„*Das mein ich ja nicht. Ich mein, dass sie sich aufregt, wenn die geschiedenen Kinder beim Vater bleiben. Das klingt, als ob Väter das Fürchterlichste auf der Welt wären!*“

„*So hat sie das nicht gemeint, sagte Hänchen. „Sie hat gemeint, dass eine gute Mutter die Kinder nicht hergibt!*“ (Ch. Nöstlinger).

Мовленнєва тактика переконування використовується з метою роз'яснення ситуації в сім'ї після розлучення батьків. Гретхен – на боці матері, яка хоче залишити дітей у батька. Генсхен доколяє матері і звинувачує тільки її в розпаді сім'ї.

6. **Компроміс:**

Die Mama sagte. „Sei so lieb und hol einen Haarbalsam.“

„*Ich?*“ *Der Papa schaute so konsterniert, als habe man ihm einen unsittlichen Antrag gestellt.*

„*Ich müsste mich erst anziehen! Und du bist angezogen!*“, *sagte die Mama. Sie lehnte sich an die Garderobenwand und verschränkte die Arme*

über der Brust.

„Ich weiß gar nicht, was ein Haarbalsam ist“, sagte der Papa und öffnete den letzten Mantelknopf.

„Der Drogist weiß es, das genügt!“, sagte die Mama. Der Papa schaute die Mama böse an, dann knöpfte er den Mantel wieder zu und ging aus der Wohnung. Die Tür schlug er hinter sich zu, dass die Vorzimmerlampe erbebt (A. Schrobsdorff).

Дана комунікативна ситуація демонструє прагнення дружини продемонструвати певні „феміністичні” нововведення. Чоловік, зрозумівши цю тактику дружини та усвідомивши можливість розгортання конфлікту, свідомо йде на компроміс з метою деескалації ситуації та залагодження стосунків.

7. Брехня:

„Mit den Noten ist alles in Ordnung“, murmelte die Tochter. „Aber ich habe mich verliebt!“

Da ließ der Papa endlich seine geringelten Knie los, rieb die Handflächen aneinander, als wäre ihm kalt, und fragte: „Na und? Mag er dich nicht mehr?“ Gretchen sagte: „Er hat mich noch nie gemocht!“

„Wer ist es denn überhaupt? Kenn ich ihn?“ Natürlich kannte der Papa den Florian Kalb. Gretchen war mit dem Florian ja schon in den Kindergarten gegangen. Sie schüttelte trotzdem den Kopf. „Du kennst ihn nicht!“, sagte sie (A. Geiger).

Заради попередження комунікативної девіації донька вдається до брехні, адже впевнена, що правда може виявитися стимулятором та ескалювати конфлікт.

Як бачимо, дискурс сімейного спілкування є полем, на якому в результаті значних або незначних порушень комунікативної ефективності розгортаються конфлікти. Глобальна конвенційність, що реалізується через установку кооперативності та принцип ввічливості сприяє виробленню низки тактик для подолання таких порушень: зміни теми, уточнення, гри на почуттях, виправдання, переконування, компромісу та використання брехні.

Перспективним в даному руслі досліджень вважаємо розширене вивчення та порівняння конфліктної комунікативної спрямованості на матеріалі матримоніального та парентального типів сімейного дискурсу.

1. Волкова О. С. Коммуникативная ситуация „конфликт”: стратегии развития и прагматические характеристики / О. С. Волкова // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. Аспирантские тетради. – СПб., 2008. – № 33 (73), ч. 1. – С. 114–120.
2. Георгієва Н. Ю. Просодія переконування в англійському діалогічному мовленні (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / Н. Ю. Георгієва. – Одеса, 2005. – 19 с.
3. Герасименко О. В. Дискурсивні стратегії і тактики подолання комунікативних порушень (на матеріалі французьких літературних текстів постмодерну) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05 / О. В. Герасименко. – 2008. – 21 с.
4. Ключев Е. В. Речевая коммуникация : учеб. пособие для университетов и вузов / Е. В. Ключев. – М. : ПРИОР, 2002. – 210 с.
5. Проценко О. В. Маніпулятивні стратегії в дискурсі сімейного спілкування / О. В. Проценко // Функциональная лингвистика : сб. науч. работ / Крымский республиканский институт последипломного педагогического образования. – Симферополь, 2010. – Т. № 2. – С. 188–190.
6. Смирнова А. Г. Функционально-стилистическое своеобразие семейной речи (на материале немецкого языка) : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук / А. Г. Смирнова. – М., 2008. – 19 с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Dische I. Großmama packt aus / Irene Dische. – Hamburg : Hoffmann und Campe Verlag, 2005. – 379 S.
2. Geiger A. Es geht uns gut / Arno Geiger. – München : Deutscher Taschenbuch Verlag, 2007. – 388 S.
3. Handke P. Die linkshändige Frau / Peter Handke. – Frankfurt am Main : Suhrkamp Taschenbuch Verlag, 1981. – 183 S.
4. Heidenreich E. Der Welt den Rücken / Elke Heidenreich. – München : Carl Hanser Verlag, 2001. – 191 S.
5. Lange-Müller K. Böse Schafe / Katja Lange-Müller. – Köln : Verlag Kiepenheuer & Witsch, 2007. – 205 S.
6. Lind H. Das Superweib / Hera Lind. – Frankfurt am Main : Fischer Taschenbuch Verlag, 1994. – 400 S.
7. Mankell H. Die fünfte Frau / Henning Mankell. – Deutscher Taschenbuch Verlag, 2001. – 564 S.
8. Mecker Ch. Über meinen Vater / Christoph Mecker. – Frankfurt am Main :

- Fischer Taschenbuch Verlag, 2005. – 186 S.
9. Nöstlinger Ch. Gretchen Sackmeier / Nöstlinger Ch. – Beltz & Gelberg, 2005. – 214 S.
10. Schrobsdorff A. Du bist nicht so wie andre Mütter / Angelika Schrobsdorff. – München : Deutscher Taschenbuch Verlag, 1992. – 557 S.

*Ірина Голуб
(Харків)*

ІЛЛОКУТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДИСКРИМІНАЦІЙНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ НІМЕЦЬКОМОВНОГО ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Анотація: Вивчаються іллокутивні характеристики дискримінаційних висловлень у німецькомовному публіцистичному дискурсі на матеріалі сучасної преси. Розглядаються особливості умов успішності іллокутивних актів, що реалізуються письмовими дискримінаційними висловленнями. Визначаються іллокутивні типи таких висловлень з урахуванням експліцитного та імпліцитного способів їх вираження.

Ключові слова: *експліцитний, імпліцитний, іллокуція, мовленнєвий акт, умови успішності.*

Аннотация: Изучаются иллокутивные особенности дискриминационных высказываний в немецкоязычном публицистическом дискурсе на материале современной прессы. Рассматриваются особенности условий успешности иллокутивных актов, которые реализуются письменными дискриминационными высказываниями. Определяются иллокутивные типы таких высказываний с учетом эксплицитного и имплицитного способов их выражения.

Ключевые слова: *имплицитный, иллокуция, речевой акт, условия успешности, эксплицитный.*

Abstract: The article investigates illocutionary properties of the discriminating utterances in German journalistic discourse on the material of the modern press. The peculiarities of the felicity conditions of illocutionary acts, which are realized by written discriminating utterances, are examined. The illocutionary types of such utterances are determined taking account of an explicit and implicit expression of them are investigated.

Key words: *explicit, felicity conditions, illocution, implicit, speech act.*